

TABOE

Op 7 april 2016 reed in Stockholm een Oezbeekse vluchteling met een gestolen vrachtwagen het voetgangersgebied Drottninggatan op, met vier dodelijke slachtoffers tot gevolg. De Volkskrant stuurde de dichtstbijzijnde correspondent, Sterre Lindhout, uit Duitsland naar het Noorden. Op 10 april beschreef zij in een reportage hoe een 52-jarige Zweed, Richard Allvén, een in cellofaan verpakte roos wilde leggen bij een van de bloemenzeeën op Drottninggatan: 'De grote man knielt. Even is alleen het ongeduldige geknisper van het cellofaantje te horen, dan barst hij uit: "Java! islam!" Neukende islam – letterlijk. De politievrouw spitst haar oren, zegt wat in haar walkietalkie. De andere rouwenden kijken meewarig uiteen als Richard Allvén mompelend het hazenpad kiest. De roos blijft op het asfalt liggen.'

Kennelijk heeft de journaliste deze scène toevallig meegemaakt, is ze hem gevolgd en heeft ze hem weten te strikken voor haar reportage. Ze laat Allvén uitgebreid aan het woord over zijn frustratie en grensoverschrijdend gedrag: er rust in Zweden een taboe op het schelden op de islam.

Lindhout wilde de sfeer ook met talig kleurgebruik schilderen; ze citeert het

op te roepen, doet het gedicht waarvoor het op de wereld is: lezers uit het veld slaan. Lezers laten twijfelen.

De bundel eindigt met het bijna driehonderd regels lange gedicht 'Droom van een stad', dat in de eerste regels Remco Camperts 'Credo' in herinnering brengt:

Ik droom van een stad
waarin alles beweegt,

waar schepen geen anker,
muren geen richting, waar

gras uit de lucht groeit
en niet uit de mond, waar

mensen inklappen en rollen
als tuig,

(...)

Op ons valt omgekeerde regen
die zich tot muren van water trekt.
Een hartslag brandt in elk gebouw.

Dromers liggen op keien te water,
bestijgen de lucht
en doen iets dat lijkt op de dood.

Omdat, zoals gezegd, het poëtische 'Credo' van Remco Campert ('ik geloof in een rivier / die stroomt van zee naar de bergen') hierin resoneert, kunnen we die stad ten slotte ook nog van een andere kant bekijken. Na alle groei en alle afbraak is hij immers teruggebracht tot een droom. Of een gedicht, zoals in Camperts geloofsbelijdenis, waarin het onmogelijke mogelijk wordt. 'Ik droom van poëzie waarin alles beweegt, enzovoort, enzovoort.'

En dan begeeft Van Gasse zich voor de

ingewijde ineens op erg bekend terrein. Het met horten en stoten vormgeven van poëzie, deels zorgvuldig gepland, deels ingegeven door toevalstreffers, kennen we van dichters als Van Ostaijen, Nijhoff en Deelder. En ook de treurige constatering ten slotte de controle over het eigen werk compleet kwijt te raken, vinden we terug bij Vestdijk, Achterberg en Zwagerman.

Heel even keert, aan het eind van het gedicht, de echte stad nog even terug. De stad 'van de jazz-zanger', 'van het gedrum van toeristen', 'van korte koffie', 'van nachten in kelders' en niet in de laatste plaats 'van fluisterdichters'. Om helemaal aan het eind hetzelfde lot te ondergaan als het papier waarop het gedicht geschreven staat:

Drie tellen tikt de klak van de stad,
de tram, en vouwt zich in.

Poëtischer kan een gedicht niet worden. En ook de stedelijke werkelijkheid is nooit dichterlijker voorgesteld. Zelfs niet door Paul van Ostaijen. Je moet ervan houden. Zelf lees ik dan toch liever de krachtige samenvatting van het stadsleven aan het eind van het gedicht 'Kanten stad', dat stamt uit Van Gasses tijd als 'vrije stadsdichter' van Brugge:

Een geest van mist en onderbrekend
klokkengelui;
haast mechanisch komt de zon op;
een worsteling, en dan de nacht –

Ik geloof niet dat eerder iemand het stadsleven beschreef als 'een worsteling tussen zonsopkomst en de nacht'. Maar iedereen voelt meteen dat het waar is. ■

Jan de Jong

grensoverschrijdende taalgebruik van Allvén in het Zweeds, met vertaling in het Nederlands. Alleen gaan daar een paar dingetjes mis. ‘Java’ moet kennelijk *jävla* zijn – Lindhout gaat ook met andere diakritische tekens slordig om en schrijft afwisselend ‘Allvén’, ‘Allvèn’ en ‘Allven’. *Jävla* is in het Zweeds een zeer gebruikelijke kwalificatie, scoort op Google.se 11.400.000 treffers en is ongeveer het equivalent van *verdomd*. Dit Nederlandse woord scoort op Google.nl slechts 566.000 maal; dat betekent waarschijnlijk niet dat Nederlandstaligen minder kwaadspreken, maar dat ze daarbij meer variëren in woordkeus.

Jävla komt van *djävul* ‘duivel’, die in het Zweeds in veel varianten aangeropen wordt, bijvoorbeeld *jävlig* ‘verdomde, klote-, kut-, tering-’, (*djävular* ‘verdomme, shit’, *fan* ‘hel’ bijvoorbeeld in *Vad fan är det här?* ‘Wat is dat hier verdomme?’ Ook in het Noors en het Deens treden duivel en hel in hoge frequentie op. De Noord-Germaanse scheld- en vloekcultuur hecht sterk aan het aloude taboe op het aanroepen van boze geesten. Het mechanisme is dat wie dat toch durft, sociaal-culturele autonomie en dapperheid demonstreert.

Intercultureel geldende taboegebieden als uitwerpselen en de daartoe dienende lichaamsopening behoren ook, zij het in wat mindere mate, tot het Scandinavische repertoire. Geslachtsdelen en seksuele handelingen staan niet in het centrum van de Noordse vloekcultuur, hoewel de zegeningen van de Anglo-Amerikaanse taal- en cultuur-

export daar enige verandering in brengen.

Lindhout gaat dus de talig-interculturele mist in met haar zogenaamd ‘letterlijke’ vertaling van ‘jävla islam’ in ‘neukende islam’. Hier is hoogstwaarschijnlijk sprake geweest van een miscommunicatie in het Engels als – niet cultureel waardevrije – lingua franca, waarbij een Zweedse informant, vermoedelijk Allvén zelf, op de vraag van de duidelijk Zweedsonkundige Lindhout naar de letterlijke betekenis van *jävla* antwoordde met ‘fucking’, hoewel bijvoorbeeld *deuced* beter geweest was. Het gaat niet werken als Lindhout of haar lezers tegenover Zweedstaligen een werkwoord *jävla* gebruiken voor het aangaan van intieme contacten.

De Nederlandstalige vloekcultuur exploiteert op creatieve en originele wijze het taboegebied van ernstige ziektes. Daarnaast zijn Nederlandstaligen ook niet vies van *fucking*. Het woord boekt op Google.nl 1.160.000.000 treffers, met als eerste het Wikipedia-artikel over het Oostenrijkse dorpje met die naam. *Fucking* is een populaire bestemming voor dagtoeristen die selfies maken voor het plaatsnaambord, als dat tenminste niet weer gestolen is. In 2004 stemden de circa 150 inwoners over de naam en besloten deze te handhaven.

Hoewel er meer dan honderd miljoen Duitstaligen zijn en hun scheld- en vloekcultuur sterk fecalocentrisch is, scoort *Scheiße* op Google.de slechts 10.800.000 treffers, dat is één treffer op de negen of tien Duitstaligen. Het lijkt onwaar-

schijnlijk dat deze score representatief zou zijn voor het mondeling gebruik van dat woord. Wellicht duidt dit op een hogere schaamdrempel voor het schriftelijk gebruik van taboewoorden, zelfs op internet. De Nederlandstalige cultuur is traditioneel minder gepreoccupeerd met de fecale thematiek en behelpt zich met het Anglo-Amerikaanse leenwoord *shit*, dat op Google.nl niet minder dan 550.000.000 treffers scoort – dat zijn er 20 à 25 per Nederlandstalige.

Toch lijkt het erop dat de Nederlandse volksmond een verband gelegd heeft tussen Duitsers en fecaliën door het woord *poep(e)* te gebruiken als pejorative aanduiding voor een oosterbuur. Historisch sloeg deze aanduiding vooral op Westfaalse seizoenarbeiders zoals hannekemaaiers in Oost-Nederland. Etymologen twijfelen aan de theorie dat het woord in deze betekenis van *Bube* komt, omdat dat laatste woord niet *niederdeutsch* is. Andere theoretici zoeken een verklaring in een associatie met de algemene betekenis van *poep* ‘dikke, weke massa’, vandaar de betekenis ‘dikke, lompe kerel’ en algemener ‘ruwe, ongemanierde persoon die de plaatselijke normen en waarden niet kent of respecteert’. Op een vergelijkbare wijze zou *mof* te maken kunnen hebben met Duits *Muff*, *muffig*, vergelijk de onsterfelijke dichtregel uit het studentenprotest van 1967 ‘Unter den Talaren – Muff von 1000 Jahren’.

Zo slaan de verschillende cultuurnaties elkaar en zichzelf met dezelfde taboes om de oren. EK ■